

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

P r i s h t i n ë , 2 0 1 3

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

Sistemi i Pagesave

Operimi i Sistemit Elektronik të Kliringut Ndërbankar

Zhvillimi i një sistemi efikas, të sigurt dhe të qëndrueshëm të pagesave kombëtare, si shtyllë kyçe e infrastrukturës financiare, është një prej funksioneve parësore të BQK-së. BQK-ja operon Sistemin Elektronik të Kliringut Ndërbankar (SEKN), i cili është sistemi i vetëm ndërbankar i pagesave në vend. SEKN-ja, funksionon si një sistem hibrid i cili mundëson kanalizimin ndërbankar të një sërë instrumentesh të pagesave.

Gjatë vitit 2012 u shënuan rritje në vëllim dhe vlerë të transaksioneve të SEKN-së dhe u bë avancimi i mëtejshëm i sistemit.

Figura 58. Numri i transaksioneve në SEKN

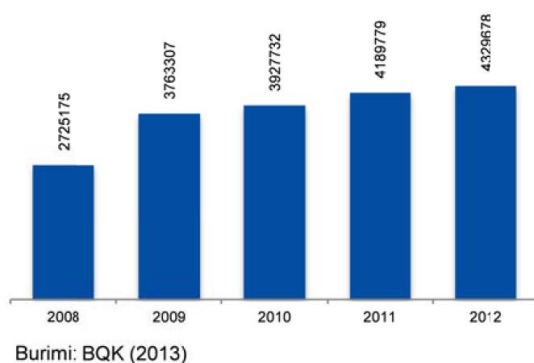
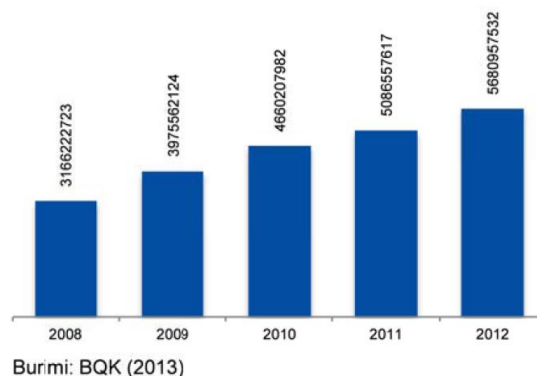
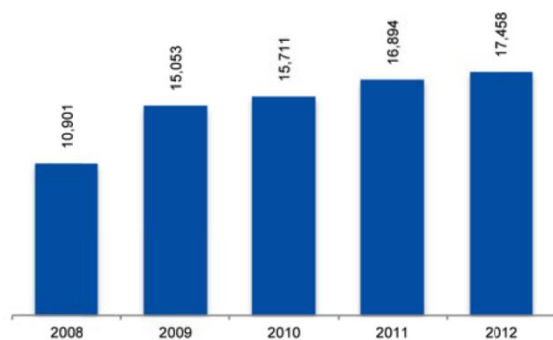

Figura 59. Vlera e transaksioneve në SEKN

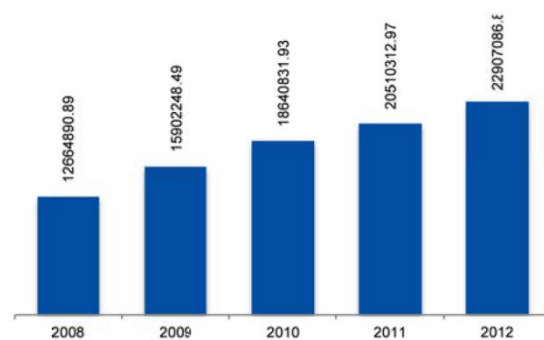
Nga zhvillimet me rëndësi të veçantë ishte automatizimi i ndërfaqeve të SEKN-së me Sistemin Qendror të letrave me vlerë në SEKN dhe krijimi i ndërfaqes plotësisht të automatizuar të SEKN-së me sistemin qendror të tregut për letra me vlerë (DEPO/X) dhe po ashtu implementimi dhe funksionalizimi i Regjistrimit të Poseduesve të Llogarive Bankare për herë të parë në Kosovë, si dhe fillimi i zbatimit të disa nga projektet e planifikuara zhvillimore në kuadër të Strategjisë për Zhvillim të Sistemit Kombëtar të Pagesave

Figura 60. Mesatarja ditore e numrit të transaksioneve në SEKN

Burimi: BQK (2013)

Figura 61. Mesatarja ditore e vlerës së transaksioneve në SEKN

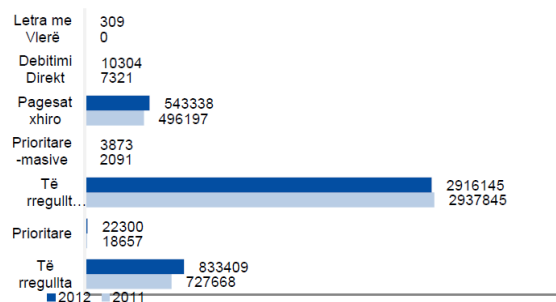
Burimi: BQK (2013)

Rritja e vazhdueshme në vëllim dhe vlerë të transaksioneve ndërbankare të SEKN-së pasqyron rritjen relative të pagesave pa para të gatshme dhe rritjen e besueshmërisë në sistemin bankar. Sikurse viteve të mëparshme, në vitin 2012 rritja vjetore si e vëllimit ashtu edhe e vlerës së transaksioneve të SEKN-së ishte e dukshme. Rreth 4.3 milionë transaksione me një vlerë të përgjithshme prej 5.7 miliardë euro u kanalizuan përmes SEKN-së gjatë vitit 2012.

Krahasuar me transaksionet e SEKN-së në vitin paraprak, vëllimi i transaksioneve u rrit për 3.34 për qind dhe vlera e transaksioneve u rrit për 11.69 për qind. Rritja e transaksioneve të SEKN-së mund të shihet edhe nga të dhënat mesatare ditore. Vlera ditore e transaksioneve të SEKN-së në vitin 2012 ishte rreth 22.9 milionë euro, krahasuar me rreth 20.5 milionë euro në vitin 2011. Mandej, vëllimi ditor i transaksioneve të SEKN-së në vitin 2012 ishte afro 17.5 mijë, krahasuar me rreth 16.9 mijë në vitin 2011. Një ndër faktorët që ka ndikuar në rritjen e vlerës së transaksioneve të SEKN-së ishin transaksionet fiskale nga Posta dhe Telekomunikacioni i Kosovës si dhe emetimi i letrave me vlerë nga ana e qeverisë së Republikës së Kosovës. Ndërkaq rritja në numër e pagesave ndërbankare gjatë këtij viti nuk ishte aq e ndjeshme në krahasim me vitet paraprake.

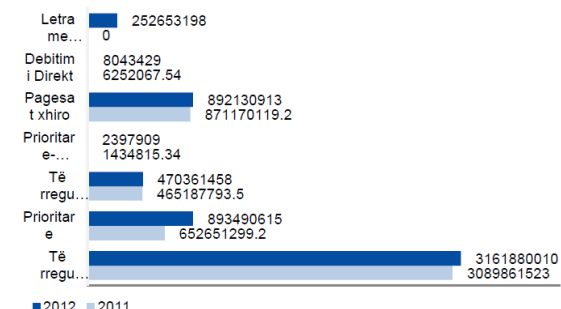
Janë disa lloje të veçanta të transaksioneve të SEKN-së: të rregullta (individuale dhe masive), prioritare (individuale dhe masive), Kos-Giro, Debitim Direkt dhe Letrat me Vlerë. Nivelet e vëllimeve dhe vlerave të tyre për vitet 2011 dhe 2012 janë të paraqitura në vijim.

Figura 62. Vëllimi vjetor i transaksioneve të SEKN-së sipas llojeve të tyre

Burimi: BQK (2013)

Figura 63. Vlera vjetore e transaksioneve të SEKN-së sipas llojeve të tyre

Burimi: BQK (2013)

Pagesat e rregullta përbejnë rreth 86.6 për qind të vëllimit dhe rreth 63.9 për qind të vlerës së transaksioneve të SEKN-së. Ato kanalizohen përmes SEKN-së ose si transaksione individuale (një-deri te-një) ose si transaksione masive (një-deri te shumë ose shumë-deri te-një). Ato procesohen përmes 4 sesioneve të rregullta të kliringut dhe shlyhen në baza neto.

Transaksionet Kos-Giro përfaqësojnë një lloj të veçantë të transaksioneve të rregullta që po ashtu procesohen përmes sesioneve të kliringut dhe shlyhen në baza neto. Ato kanalizohen përmes SEKN-së si transaksione masive (shumë-deri te-një). Përderisa transaksionet e rregullta individuale janë të destinuara për pagesat në përgjithësi dhe pagesat e rregullta masive janë të destinuara për arkëtimet e standardizuara dhe të automatizuara të entiteteve të mëdha faturuese. Gjatë vitit 2012 u shënuar një rritje si e vëllimit ashtu edhe e vlerës së tyre.

Transaksionet prioritare (urgjente) procesohen dhe shlyhen menjëherë gjatë orarit të punës në baza bruto. Ngjashëm me transaksionet e rregullta, transaksionet prioritare kanalizohen përmes SEKN-së ose si transaksione individuale ose si transaksione masive. Ato ende përfaqësojnë një pjesë të vogël të transaksioneve të gjithmbarshme të SEKN-së. Në vitin 2012, sa i përket vëllimit, ato përfaqësuan më pak se 1 për qind të transaksioneve të SEKN-së, ndërsa sa i përket vlerës, ato arritën të përfaqësojnë mbi 15.7 për qind të transaksioneve. Ky lloj i transaksioneve vazhdon të përdoret kryesisht për kryerjen e pagesave urgjente dhe të atyre me vlera më të mëdha.

Debitimi Direkt si instrument dhe skemë e re e pagesave në Kosovë e lansuar në nëntor 2009 ofron një mundësi më të avancuar të kryerjes automatike të pagesave periodike nga llogaria bankare, që kanë të bëjnë, në

radhë të parë me shpenzime mujore për energji elektrike, furnizim me ujë, telefoni, ngrohje, mirëmbajtje etj. Si lloj i ri i transaksioneve të SEKN-së, Debitimi Direkt ende nuk përdoret në atë masë sa llojet e tjera të pagesave, kështu që, gjatë vitit 2012 përfaqësonte vetëm 1 për qind të vëllimit dhe vlerës së transaksioneve të SEKN-së. Gjatë vitit 2012, dy kompani të reja iu bashkuan skemës së Debitimit Direkt

Një pasqyrë e detajuar e treguesve të përqendrimit të pjesëmarrjes së institucioneve më aktive në SEKN gjatë vitit 2012, kundrejt totalit të aktivitetit në këtë sistem, është paraqitur në vijim.

Figura 43. Treguesit e përqendrimit për transaksionet e iniciuara/dërguara në SEKN

Sistemi SEKN	Vëllimi	Vlera
Tri banka	51.15%	67.26%
Pesë bankat tjera	48.85%	32.74%
Totali (vlerë absolute)	4,329,681	5,680,977,737

Burimi: BQK (2013)

Referuar vlerës së përgjithshme të transaksioneve të shlyera në SEKN, gjatë vitit 2012 vlera e përgjithshme ka qenë 5,680,957,532€, ku tri institucionet e para me vlerë më të madhe të transferëve të iniciuara zënë 67.26 për qind të vlerës absolute ndërsa gjithë institucionet tjera 32.74 për qind. Sa i përket numrit të transferëve të iniciuara, nga numri i përgjithshëm i tyre 4,329,678, tre institucionet e para me numër më të madh të transferëve të iniciuara zënë 51.15 për qind të numrit të përgjithshëm, ndërsa të gjithë institucionet tjera zënë 48.85 për qind.

Figura 44. Treguesit e përqendrimit për transaksionet e pranuar/hyrëse në SEKN

Sistemi SEKN	Vëllimi	Vlera
Tri banka	75.71%	69.97%
Pesë bankat tjera	24.29%	30.03%
Totali (vlerë absolute)	4,329,681	5,680,977,737

Burimi: BQK (2013)

Sa i përket transferëve të pranuar, tri institucionet me vlera më të mëdha të transfereve të pranuar zënë 69.97 për qind të shumës absolute, ndërsa gjithë institucionet tjera zënë 30.03 për qind.

Ndërsa nga numri i përgjithshëm i transferëve të pranuar, tre institucionet e para zënë 75.71 për qind të numrit të përgjithshëm, ndërsa të gjithë institucionet tjera 24.29 për qind.

Zhvillimet e përgjithshme, analiza dhe mbikëqyrja e sistemeve të pagesave

Në kuadër të implementimit të Strategjisë së Zhvillimit të Sistemit Kombëtar të Pagesave, gjatë vitit 2012 u zhvilluan aktivitete pothuaj në të gjitha shtyllat përkatëse të saj si: i) korniza ligjore, ii) pagesat me vlera të mëdha dhe ato urgjente, iii) pagesat me vlera të vogla, iv) transaksionet qeveritare, v) letrat me vlerë, vi) tregu monetar, VII) dërgesat nga jashtë, VIII) mbikëqyrja e sistemit të pagesave, dhe IX) bashkëpunimi dhe koordinimi mes akterëve të pagesave.

Në kuadër të nismave për implementim të strategjisë janë themeluar grupet punuese për të gjitha shtyllat e parapara në strategji dhe janë ndërmarrë një mori aktivitësh përkatëse. Konkretisht, janë përgatitur termat e referencës për sistemet e reja të pagesave (shtylla ii, iv dhe vi) si dhe është finalizuar drafti i ligjit për sistemin e pagesave, ka kaluar për herë të parë në procedurat e Kuvendit të Kosovës, është shqyrtuar nga komisioni për buxhet dhe financa dhe është në procedim për tu miratuar. Po ashtu në kuadër të shtyllës së parë (baza ligjore e sistemit të pagesave), janë plotësuar, përshtatur dhe miratuar këto rregullore: a) Rregullore mbi minimumin e rezervave të bankës, b) Rregullore për regjistrin e poseduesve të llogarive bankare, si dhe c) Rregullore dhe udhëzim për pagesat ndërkombëtare.

Në kuadër të shtyllës së fundit (IX), Këshillit Kombëtar i Pagesave (KKP), të themeluar për të mbështetë zhvillimin dhe rritjen e sistemeve të qëndrueshme dhe efikase për kliringun dhe shlyerjen e pagesave dhe letrave me vlerë në Kosovë. Gjatë këtij viti, nën ombrellën e këtij këshilli ka vepruar me sukses edhe grupi për menaxhimin e projektit për reduktimin e pagesave me para të gatshme në Kosovë. Në këtë fushë, janë realizuar analiza të veçanta rreth përdorimit të instrumenteve elektronike në vend dhe krahasimet me vende në regjion dhe më gjerë si dhe analiza lidhur me pagesat jo në para të gatshme – hulumtime mbi klientin dhe tregtarin, etj. Njëkohësisht në kuadër të aktiviteteve të kësaj ekipe, u nisën dhe zhvilluan kontaktet e para me përfaqësues të kompanive “MasterCard” dhe “Visa”,

për shkëmbim të ideve dhe bashkëpunim lidhur me promovimin e mënyrave elektronike të pagesave, etj.

Në kuadër të fushës së mbikëqyrjes së sistemit të pagesave (shtylla vii), BQK ka themeluar dhe zhvilluar funksionin përkatës në linjë me parimet dhe standardet ndërkombëtare, janë bërë publikime të rregullta të treguesve analitikë për instrumente të pagesave në Kosovë.

Po ashtu, gjatë vitit 2012 u rishikua dhe plotësua Metodologjia për Raportimin e Instrumenteve të Pagesave, duke pas për synim:

- Grumbullimin dhe përsosjen e përpunimit të të dhënave periodike si dhe mirëmbajtjen efikase të bazës së të dhënave mbi përdorimin e instrumenteve të pagesave në Kosovë.

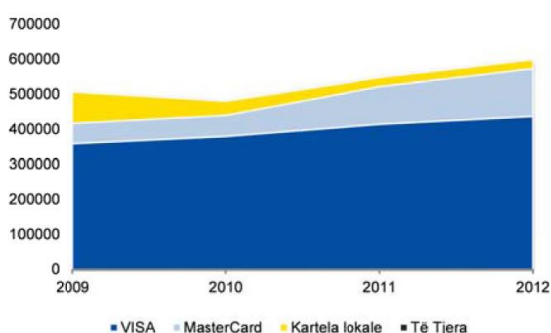
- Monitorimin e zhvillimeve në fushën e sistemeve të pagesave në mënyrë që të vlerësohet shkalla e rreziqeve që përmbajnë këto dhe të sigurohet transparenca në marrëveshjet që kanë të bëjnë me instrumentet dhe shërbimet e pagesave.

- Përmirësimin e cilësisë së raporteve, analizave dhe publikimeve mbi instrumentet e pagesave në pajtim me raportet nga Banka Qendrore Evropiane, duke synuar kështu publikimin e të dhënave për Kosovë në botim përkatës në të ardhmen e afërt⁵⁶.

- Analizimin e zhvillimeve në sferën e instrumenteve të pagesave në Kosovë karshi shteteve në Evropën Juglindore dhe Qendrore.⁵⁷

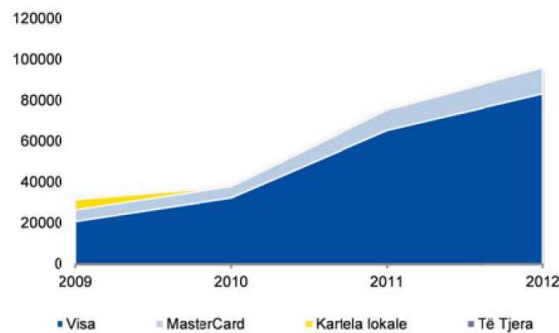
- Nga të dhënat e mbledhura dhe të analizuar gjatë vitit 2012 është krijuar një pasqyrë e gjerë mbi nivelin e zhvillimit të sistemit kombëtar të pagesave. Në përgjithësi, vërehet se infrastruktura dhe instrumentet e pagesave po zhvillohen me një ritëm të shpejtë.

Figura 78. Numri i kartelave të debitit sipas llojit

Burimi: BQK (2013)

Figura 79. Numri i kartelave të kreditit sipas llojit

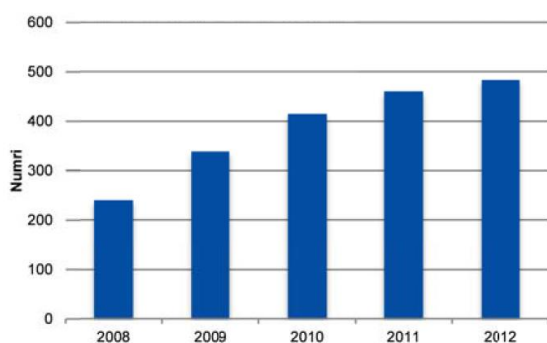

Burimi: BQK (2013)

Në vazhdimësi numri i kartelave me funksion pagese është rritur. Rrjeti i terminaleve të bankave në Kosovë po ashtu është në rritje. Në dhjetor të vitit 2012, janë raportuar 599,651 kartela me funksion debiti, 95,942 kartela me funksion krediti dhe 13,081 kartela me parapagim. Këto kartela kanë mundur të përdoren në 483 terminale ATM dhe 8,592 terminale POS të vendosura nëpër Kosovë.

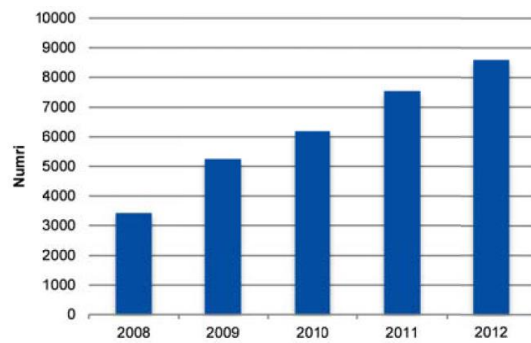
Në krahasim me vitin paraprak, numri i terminaleve ATM është rritur për 5 për qind, dhe numri i terminaleve POS me 14.04 për qind.

Figura 80. Numri i terminaleve ATM

Burimi: BQK (2013)

Figura 81. Numri i terminaleve POS

Burimi: BQK (2013)

Nga raportimet e bankave rezulton se në fund të vitit 2012, numri i përgjithshëm i llogarive të klientëve është rreth 1.8 milion, me një rritje prej 11,4 % krahasuar me fundin e vitit 2011. Rreth 98.4 % e llogarive janë të rezidentëve, ndërsa 1.6% të jorezidentëve.

Nga totali i llogarive në fund të vitit 2012, rreth 97 mijë llogari kanë qasje “online” nga interneti për të kryer pagesa apo për të kontrolluar gjendjen e llogarisë, duke shënuar një rritje prej 41 për qind në krahasim me vitin 2011. Pavarësisht rritjes së ndjeshme të këtij treguesi gjatë vitit 2012, niveli i shfrytëzimit të llogarive bankare me “e-banking” vazhdon të mbetet në nivele të ulëta.

Në krahasim me shtetet e tjera në Evropën Qendrore dhe Juglindore, Kosova ka edhe shumë punë për të bërë. Sa i përket numrit të terminaleve për 1 milionë banor, Kosova vazhdon të qëndrojë ndër vendet e fundit në rajon.

Tabela 45. Numri i llogarive bankare

Përshkrimi i llogarisë	Totali i llogarive të klientëve			Të aksesueshme nga interneti		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Llogaritë e klientëve (1+2)	1,857,608	2,059,878	1,824,266	50,274	68,990	97,089
1-llogari të rezidentëve (a+b)(%)	98.40%	98.34%	98.40%	94.20%	94.80%	97.00%
a-individuele (%)	94.30%	94.36%	93.20%	83.60%	80.00%	78.70%
b-kompani (%)	5.70%	5.63%	6.80%	16.40%	20.00%	21.30%
2-llogari të jo-rezidentëve (c+d)	1.60%	1.66%	1.60%	5.80%	5.20%	3.00%
c-individuele (%)	96.10%	96.60%	96.50%	94.30%	90.80%	94.90%
d-kompani (%)	3.90%	3.40%	3.50%	5.70%	9.20%	5.10%

Burimi: BQK, Raportimet e bankave sipas "Metodologjisë për raportimin e instrumenteve të pagesave"

Mirëpo, shenjë pozitive në këtë drejtim është ritmi më i shpejtë i zhvillimit të infrastrukturës sesa mesatarja e zhvillimit në vendet e regjionit. Situatë e ngjashme është edhe tek kartelat bankare. Numri i kartelave me funksion pagese vazhdon të rritet.

Tabela 22. Tabela krahasuese e instrumenteve dhe terminaleve të pagesave

Përshkrimi	Banorë	Sipërfaqja (km ²)	Densiteti (për km ²)	ATM	për 1 milion banorë	për 100 km ²	POS	për 1 milion banorë	për 100 km ²	Kredit Kartelat	për 1 milion banorë	Debit Kartelat	për 1 milion banorë	E-Banking
Kosova	2.1	10,887	193	460	219	4	7,534	3,588	69	74,873	35,654	548,253	261,073	68,990
Shqipëria	3.19	28,748	111	805	252	3	5,126	1,607	18	37,893	11,879	693,958	217,542	37,138
Republika Çeke	10.54	78,865	134	4,082	387	5	77,651	7,367	98	2,858,390	271,194	7,455,017	707,307	-
Turqia	73.73	783,562	94	32,462	440	4	1,976,843	26,812	252	51,360,809	696,607	81,879,926	1,110,537	-
Slovenia	2.05	20,273	101	1,845	900	9	34,167	16,667	169	1,544,161	753,249	2,502,526	1,220,744	701,311
Bullgaria	7.54	110,879	68	5,792	768	5	64,425	8,544	58	978,546	129,781	7,007,157	929,331	-
Hungaria	9.74	93,028	105	4,907	504	5	84,678	8,694	91	1,230,544	126,339	7,680,693	788,572	-
Bosnia	3.77	51,197	74	1,202	319	2	18,589	4,931	36	180,453	47,866	1,480,855	392,800	94,339
Mali i Zi	0.62	13,812	45	311	502	2	10,131	16,340	73	50,897	82,092	303,630	489,726	27,230
Kroacia	4.42	56,594	78	3,975	899	7	100,012	22,627	177	1,983,188	448,685	7,062,580	1,597,869	1,253,171
Maqedonia	2.06	25,713	80	876	425	3	33,435	16,231	130	290,638	141,086	1,098,800	533,398	306,981

Burimi: BQK (2013) dhe bankat qendrore apo autoritetet mbikëqyrëse të shteteve përkatëse